

О. В. Дубовик

Український державний університет імені Михайла Драгоманова, м. Київ, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1069-8003> – О. В. Дубовик

✉ oksanadubovik68@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ СПЕЦІАЛІСТІВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ США

У нових суспільно-економічних умовах глобалізації та інформатизації питання вдосконалення професійної підготовки набувають актуальності. Досвід розвинутих європейських країн, особливо США, свідчить про спрямованість освітніх систем на потреби суспільства, що вимагає випереджального характеру змісту професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки спеціалістів. Метою цієї статті є виявлення особливостей системи підготовки висококваліфікованих спеціалістів у США. Доля американської освіти та педагогічної думки була тісно пов'язана з історією та економікою країни. Можливість оволодіння науковими знаннями, масовість і пріоритет професійної орієнтації є основними рисами сучасної системи освіти США. Вища школа базується на основі єдності функцій навчання і дослідження, що є рушійним механізмом її саморозвитку.

Зміст освіти включає в себе фундаментальні знання і спеціалізацію. Підкреслюється, що особливості структурування та змісту програм професійної підготовки базуються на рівні оволодіння теоретичним матеріалом та необхідними практичними навичками й уміннями, а не на фіксованому формальному терміні навчання, що дає можливість оперативно коригувати напрямки навчання студентів з урахуванням їхніх індивідуальних здібностей, студентам надається можливість самостійно складати свій навчальний план і відвідувати навчальні курси за власним вибором.

До переваг освітніх програм можна віднести гнучкість внутрішніх структурних модулів, що дозволяє навчати студентів з урахуванням останніх досягнень науки і техніки, а також міждисциплінарний підхід до засвоєння знань та написання проектів, який сформувався в результаті надання студентам свободи вибору предметів (в рамках необхідного мінімуму кредитних / залікових одиниць). До недоліків системи професійної підготовки можна віднести слабку теоретичну підготовку майбутніх фахівців, фрагментарність отриманих знань, надмірне слідування вимогам місцевого ринку праці, захоплення модними темами, тощо.

Ключові слова: професійна підготовка, вища школа США, висококваліфікований спеціаліст, ключові компетенції.

O. V. Dubovik

Ukrainian State Drahomanov University, Kyiv, Ukraine

FEATURES OF THE SYSTEM OF TRAINING SPECIALISTS AT HIGHER SCHOOL OF THE USA

Abstract. In the new socio-economic conditions of globalization and informatization, the issue of improving professional training is gaining relevance. The experience of developed European countries and, especially, the USA shows the orientation of educational systems to the needs of society, which requires the anticipatory nature of the content of professional-theoretical and professional-practical training of specialists. The purpose of this article is to identify the features of the system of training highly qualified specialists in the USA. The fate of American education and pedagogical thought was closely related to the history and economy of the country. The possibility of mastering scientific knowledge, the mass and priority of professional orientation are the main features of the modern education system of the USA. The higher school is based on the unity of the functions of learning and research, which is the driving mechanism of its self-development.

The content of education includes fundamental knowledge and specialization. It is emphasized that the features of the structuring and content of professional training programs are based on the level of mastery of theoretical material and the necessary practical skills and abilities, and not on a fixed formal term of study, which makes it possible to quickly adjust the directions of students' studies taking into account their individual abilities, students are given the opportunity to draw up their own curriculum and attend courses of their own choice. The advantages of the educational programs include the flexibility of internal structural modules, which allows students to be taught taking into account the latest achievements of science and technology, as well as an interdisciplinary approach to learning knowledge and writing projects, which was formed as a result of giving students the freedom to choose subjects (within the required minimum

credit / credit units). The shortcomings of the professional training system include weak theoretical training of future specialists, fragmentation of the acquired knowledge, excessive adherence to the requirements of the local labor market, fascination with fashionable topics, etc.

Key words: professional training, US higher school, highly qualified specialist, key competencies.

В умовах поступової інтеграції України у світову співдружність теоретичне осмислення зарубіжного освітянського досвіду, проведення неупередженого порівняльного аналізу постає додатковим джерелом нових підходів до реформування вітчизняної системи освіти. У цьому плані цікавим, на нашу думку, є американський досвід, оскільки в системі освіти США впродовж останніх років відбуваються суттєві інституційні зміни, які варті уваги, і найбільш цінні здобутки американських освітян можуть бути впроваджені в освітньому просторі України. Звернення до досвіду США зумовлено помітним поширенням міжнародної співпраці в галузі освіти, високим рівнем економічного розвитку цієї країни, врегульованим механізмом забезпечення зайнятості населення, низькою питомою вагою безробіття, високим рівнем організації виробництва, розвитком науки завдяки науково обґрунтованій, гнучкій і варіативній структурі освітньої діяльності.

Метою цієї статті є виявлення особливостей системи підготовки висококваліфікованих спеціалістів у США.

Аналіз джерельної бази показав, що впродовж останніх десятиліть вітчизняними науковцями активно здійснювалися порівняльно-педагогічні дослідження розвитку освіти у найбільш економічно розвинених країнах – Великій Британії, Канаді, Китаї, Німеччині, країнах Скандинавії, США, Франції та ін. (Н. Абашкіна, А. Василюк, К. Гаращук, Т. Десятов, А. Джурило, К. Корсак, Т. Кошманова, О. Локшина, Н. Мукан, Н. Микитенко, Б. Омеляненко, Л. Пуховська, А. Сбруєва, Р. Яковишин, О. Ярова та ін.). Проблемам виникнення й розвитку системи освіти в США присвячені праці Л. Андерсон (L. F. Anderson), Ч. Беннетта (Ch. Bennett), Дж. Т. Гатто (J. T. Gatto), Л. Гончарова, В. Джейнса (W. Jeunes), Л. Креміна (L. A. Kremin), Л. К'юбана (L. Cuban), К. Лукаса (C. J. Lucas), З. Малькової, Л. Півневої, О. Романовського, Дж. Р'юрі (J. L. Rury), Д. Л. Флойд (D. L. Floyd) та ін. Дослідження університетської педагогічної освіти, зокрема у США, її історії, сучасного стану й тенденцій розвитку здійснив О. Глузман; проблеми гуманізації та гуманітаризації освіти в класичних університетах США висвітлені у працях Р. Беланової; процеси розвитку теорії та практики морально-етичного виховання в американській школі (1830-1990) розглянуто у дослідженнях В. Жуковського; аналіз

американської системи управління вищою освітою присвячено дослідження С. Калашнікової; значення гуманітарної освіти у підготовці спеціалістів інженерно-технічного профілю в університетах США дослідили Б. Гонтарев, Л. Грознер, В. Парайл, С. Романова, Т. Тартарашвілі, В. Шубін та ін.

Історії виникнення і перспективам подальшого розвитку комунальних коледжів у Америці присвячені роботи Дж. Бейкера (G. A. Baker), Ф. Бройера (F. V. Brawer), А. Коуена (A. M. Cohen), Дж. Левіна (J. S. Levin), Т. О'Бейніона (T. O'Vanion) та ін.

Доля американської освіти та педагогічної думки була тісно пов'язана з історією та економікою країни. Характерними рисами економічного розвитку США були відсутність феодалізму, існування рабовласницьких відносин на півдні та вільних від поселень земель на заході. Саме тому американська освітня система від початку виникнення підпорядковувалася потребам економіки, була тісно пов'язана із потребами сільського господарства й виробництва, що суттєво відрізняло її від шкіл країн Європи того періоду з їх релігійним характером освіти та виховання.

Багато років дослідники різних країн намагаються дати відповідь на питання: «Чи здатна освіта змінити суспільство чи вона лише віддзеркалює та закріплює існуючі суспільні й соціальні відносини?» Згідно з «теорією відповідності» (С. Боулз (S. S. Bowles), Г. Гінтіс (H. Gintis), Дж. Коулмен (J. Coleman), Д. Мортенсен (D. T. Mortensen) та ін.) заклади освіти лише відповідають характеру й структурі суспільних інституцій, не мають впливу на існуючі суспільні структури. Хоча, як переконливо доводить В. Джейнс (W. Jeunes) що, «у багатьох випадках освіта була одним з чинників, який разом з іншими історичними подіями підштовхував США рухатися у певному напрямку, а у деякі періоди освіта ставала каталізатором змін або оновлення» [1, с. 9]. А американські вчені А. Левін (A. Levine) та Дж. Уейнгарт (J. Weingart) зазначають, що від філософії, яка лежить в основі навчання, залежатиме успіх усієї системи вищої освіти у розв'язанні проблем, що виникають у суспільстві [5, с. 10].

На сучасному етапі серед численних освітніх моделей, які відображають різні погляди й підходи до цілей і завдань освіти, можна виокремити три основні: школа як захисник, школа як база для пошуку роботи, школа як

соціальний форум. Згідно з першою моделлю, заклад вищої освіти – це «храм науки», який пропонує обов'язкову гуманітарну освіту всім студентам, а також перевірені часом навчальні програми, які базуються на «Великих книгах західної цивілізації» (це книжкова серія найкращих зразків західної думки у 54-х томах, вперше надрукована в США у 1952 р. видавництвом «Encyclopædia Britannica, Inc»). Модель школи для пошуку роботи виникла наприкінці XIX ст. і набула великої популярності у XX ст. завдяки стрімкому розвитку технологій, техніки та науки. Мета цих шкіл – забезпечити студентів потрібними знаннями у максимально короткий проміжок часу для кращої адаптації на ринку праці в умовах науково-технічного прогресу. Модель школи як соціального форуму виникла на початку XX ст. з розвитком ери інформації. Згідно з цією моделлю, студентам пропонуються для обговорення й пошуку рішень реальні життєві проблеми, особливо соціальні проблеми, з якими стикається суспільство [6, с. 102-106]. Сьогодні з певністю можна констатувати, що кожна з цих моделей представлена у системі американської освіти. Це легко простежується на завданнях, які ставлять перед собою навчальні заклади США: забезпечити студентів ґрунтовною загальноосвітньою підготовкою, яка розвиває інтелектуальні навички й розширює рамки полікультурного розуміння (школа як захисник); підготувати висококваліфікованих фахівців з різних галузей знань (школа як пошук роботи); розвивати навички взаємодії, взаєморозуміння (школа як соціальний форум).

Умови суспільства, яке базується на знаннях (*knowledge-based society*), висувають нові вимоги до якості підготовки фахівців, потребують нових методів, форм, видів освіти для того, щоб ліквідувати відставання професійних знань від вимог сучасності. Найважливішим завданням освіти стає розвиток таких навичок, які б допомогли ефективно існувати у динамічному, насиченому інформацією просторі. Це зазначено у законодавчо-нормативних документах Департаменту освіти (*US Department of Education*) та Департаменту праці США (*US Department of Labor*); звітах Національної комісії з оцінки якості освіти США (*Quality Education Commission*), Національної комісії з майбутнього вищої освіти (*Commission on the Future of Higher Education*) та Асоціації американських комунальних коледжів (*American Association of Community Colleges*).

Можливість оволодіння науковими знаннями, масовість і пріоритет професійної орієнтації є основними рисами сучасної системи освіти США. Вища школа базується на єдності функцій навчання

і дослідження, що є рушійним механізмом її саморозвитку. Це підкреслюється у законах США «Про професійно-технічну освіту» (*The Carl D. Perkins Vocational and Technical Education Act*, 1984), «Про професійну і прикладну технічну освіту» (*The Carl D. Perkins Vocational and Applied Technology Educational Act*, 1990), «Про можливість переходу від школи до роботи» (*The School-to-Work Opportunities Act* (1994), «Про інвестиції у робочу силу» (*Workforce Investment Act*, 1998), «Про можливість вищої освіти» (*Higher Education Opportunity Act*, 2008) та ін.

Освіта не обмежується лише підготовкою висококваліфікованих кадрів для освіти, науки, виробництва, інших галузей суспільного життя, а й впливає на розвиток різних соціальних інститутів. Природа сучасного знання не дозволяє розділити освіту лише на три напрями: гуманітарний, природничо-науковий та технічний. Певною мірою цей розподіл є умовним, а вузька спеціалізація сьогодні стає все більш неприйнятною. Тому підготовка висококваліфікованих спеціалістів для наукоємких галузей господарства зумовлює необхідність введення особливих навчальних програм, що базуються на міждисциплінарному підході і потребують для своєї реалізації об'єднання зусиль декількох закладів освіти. Це сприяє інтеграції ЗВО, створенню нових структурних одиниць, модифікації старих, що забезпечує міждисциплінарний підхід до навчання.

Зміст освіти включає в себе фундаментальні знання і спеціалізацію. Навчальний план підготовки бакалавра в американському університеті, так само як і в нашій країні, містить чотири цикли (блоки) дисциплін: гуманітарної та соціально-економічної підготовки; 2) природничо-наукової (фундаментальної підготовки); 3) професійної та практичної (професійно-спрямованої) підготовки; 4) вибіркової навчальні дисципліни. Однак, на відміну від українських закладів освіти, де кількість навчальних дисциплін, їх перелік і розподіл за семестрами є фіксованими, у США студентам надається можливість самостійно скласти свій навчальний план і відвідувати навчальні курси за власним вибором. З цією метою навчальні заклади пропонують щорічні спеціальні каталоги з переліком навчальних програм за різними спеціальностями, що містять назви навчальних дисциплін з коротким описом їх змісту, а також перелік обов'язкових дисциплін для отримання диплома певного освітнього рівня. В залежності від курсу, на якому навчається студент, йому пропонують навчальні курси, що мають певну нумерацію та згруповані за трьома рівнями: 100-299 – нижчий рівень (*Lower Division*) – це курси призначені для студентів

перших двох років навчання. Загальний обсяг курсів цього підрозділу складає приблизно 60 кредитних годин і відповідає першим двом рокам навчання в університеті або програмі дворічного коледжу; 300-499 – вищий рівень (*Upper Division*), курси призначені для студентів останніх двох курсів чотирирічного коледжу; 500-799 – рівень магістра (*Graduate Division*).

Спеціалізація вибирається студентом самостійно. Вивчення спеціалізації відбувається за принципом «мейджор-майно́р» (*Major-Minor*). Поглиблене вивчення профілюючих предметів при збереженні вибірковості називається «мейджор», а вивчення додаткових предметів – «майно́р». Ці терміни, що вперше були застосовані у 1877 р. в університеті Джона Хопкінса, отримали широке розповсюдження на початку ХХ ст. Розрізняють такі види концентрації навчання («мейджор»): професійна (широко розповсюджена), міжгалузєва (вивчення двох або кількох дисциплін з різних наукових сфер), подвійна (одна спеціальність є основною, а інша вивчається в меншому обсязі), укомплектована (студент самостійно формує навчальний план), деконцентрація (навчання без концентрації, що пропонується здебільшого в дворічних коледжах) [2, с. 29-30].

Особливості структурування та змісту програм професійної підготовки базуються на рівні оволодіння теоретичним матеріалом та необхідними практичними навичками й уміннями, а не на фіксованому формальному терміні навчання, що дає можливість оперативно коригувати напрямки навчання студентів з урахуванням їхніх індивідуальних здібностей. Треба також відзначити готовність коледжів до постійного оновлення навчальних планів і програм для їх кращої адаптації до потреб і запитів сучасного ринку праці; готовність викладацького складу до підвищення свого професійного рівня; формування у студентів мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, що сприяє подоланню суперечностей між її теоретичною, практичною та творчо-гуманітарною складовими.

Для системи професійної освіти США характерний стрімкий прогрес у використанні online курсів. Дослідження 1991-1998 рр., яке проводилося у 164 комунальних коледжах, показало, що 128 коледжів (78 %) пропонують принаймні один дистанційний курс. Кількість курсів варіювалася від 1 до 67, у середньому 20 дистанційних курсів на коледж. Загалом тільки 2 % із 139083 курсів пропонувалося на той час через дистанційну освіту. Це були переважно курси соціальних наук – економіка, історія, психологія, соціологія, політологія [7]. Сьогодні дистанційні та

онлайн курси складають майже половину навчальних програм коледжів і університетів Америки. Так, у системі коледжів Північної Кароліни частка таких курсів зростає з 2.4 % у 1999 р до 37 % у 2009 р. До 2018 р прогнозувалося збільшення цієї частки до 90% [4, с. 31]. Дистанційне навчання стало найбільш затребуваною формою навчання у США ще задовго до карантинних обмежень, оскільки воно характеризується невисокою вартістю, широкою доступністю та комфортністю освітнього середовища – студенти можуть навчатися у будь-який час, читати матеріали в їх власному темпі, зосередити свої зусилля на одній із тем, взаємодіяти з викладачами та іншими студентами з усього світу. Але щоб успішно завершити своє навчання студенти повинні мати високий рівень мотивації, а також хороші навички керування часом.

Окрім того, сьогодні у вищій школі США поширені й інші форми навчання, такі як «університет без стін», «навчання на базі досвіду», кооперована освіта тощо. Навчання в «університеті без стін» будується на принципі участі студента в розробці власних навчальних програм і використанні різноманітних і, навіть, ексклюзивних засобів, форм і методів навчання як у навчальному закладі, так і за його межами [3, с. 280].

Американська система професійної освіти відрізняється тим, що традиційно зорієнтована на практичні потреби ринку праці, постійне пристосування навчальних планів до вимог виробництва. Такий підхід обґрунтований у роботах Дж. Дьюї (J. Dewey), Р. Уолтера (R. A. Walter), Р. Перрі (R. B. Perry) та ін. Професійне навчання, таким чином, розглядається як взаємодія між освітою особистості та професійною діяльністю. Професіоналізм, навички підприємництва й лідерства у США вважають трьома головними складниками успішної кар'єри. Під компетентісно-орієнтованою професійною освітою американські дослідники розуміють процес і результат формування творчої, ініціативної, професійно та соціально відповідальної особистості, готової до вирішення різноманітних суспільних і професійних завдань, постійного вдосконалення власної компетентності, майстерності та розвитку здібностей у різних галузях діяльності.

Отже, історія розвитку американської освіти переконливо доводить, що освіта водночас виявляється чутливою до навколишніх змін і, водночас, сама впливає на них як каталізатор оновлення, реформування, змін. До переваг освітніх програм можна віднести гнучкість внутрішніх структурних модулів, що дозволяє навчати студентів з урахуванням останніх

досягнень науки і техніки, а також міждисциплінарний підхід до засвоєння знань та написання проектів, який сформувався в результаті надання студентам свободи вибору предметів (в рамках необхідного мінімуму кредитних / залікових одиниць). До недоліків системи професійної підготовки, на нашу думку, можна віднести слабку теоретичну підготовку майбутніх фахівців, фрагментарність отриманих знань, надмірне слідування вимогам місцевого ринку праці, захоплення модними темами тощо.

Список літератури:

1. Джейнс В. Історія американської освіти: школа, суспільство і загальний добробут. 2006. 579 с. URL : <https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/med ia/documents/publication/HistoryAmerEdu.pdf>
2. Козубовська І. В., Стойка О. Я, Сідун Л.Ю. Історико-педагогічні аспекти розвитку вищої освіти в США (кінець ХХ – початок ХХІ століття): монографія. Ужгород: Вид-во ПП «АУТДОР-ШАРК», 2015. 186 с.
3. Стойка О. Я. Вища освіта США та України: відмінні та спільні риси. Науковий вісник Ужгород. ун-ту. Серія «Педагогіка. Соціальна робота». 2017. Вип. 1(40). С. 280-282.
4. Christensen C. M., Horn M. B., Caldera L., Soares L. Disrupting College. How Disruptive Innovation Can Deliver Quality and Affordability to Postsecondary Education. Center for American Progress, 2011. URL : <https://eric.ed.gov/?id=ED535182>
5. Levine, A., Weingart, J. Reform of Undergraduate Education. San-Fransisco, Wash., London, 1974.
6. Shills E. The Calling of Education: The Academic Ethic and Other Essays on Higher Education / Ed. by S. Crosly. Chicago, London : The University of Chicago Press, 1997. 294 p.
7. Trends in Community College Curriculum. Gwyer Scuyler (ed.). New Directions for Community

Colleges. Jossey-Bass : San Francisco, CA, Winter 1999 : Number 108, Vol. XXVII. 118 p.

References:

1. W. Jeynes (2006). Istoriia amerykanskoi osvity: shkola, suspilstvo i zahalnyi dobrobut [American Educational History: School, Society, and the Common Good]. URL : <https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/med ia/documents/publication/HistoryAmerEdu.pdf>
2. Kozubovska I. V., Stoika O. Ya, Sidun L. Yu. (2015). Istoryko-pedahohichni aspekty rozvytku vyshchoi osvity v SShA (kinets KhKh – pochatok KhKhI stolittia): monohrafiia [Historical and pedagogical aspects of the development of higher education in the USA (end of the 20th - beginning of the 21st century)]. Uzhhorod: Vyd-vo PP «AUTDOR-ShARK».
3. Stoika O. Ya. (2017). Vyshcha osvita SShA ta Ukrainy: vidminni ta spilni rysy [Higher education in the USA and Ukraine: distinctive and common features]. Naukovyi visnyk Uzhhorod. un-tu. Seriia «Pedahohika. Sotsialna robota» – Uzhgorod university scientific bulletin. Series «Pedagogy. Social work». 1(40), 280-282.
4. Christensen C. M., Horn M. B., Caldera L., Soares L. (2011). Disrupting College. How Disruptive Innovation Can Deliver Quality and Affordability to Postsecondary Education. Center for American Progress. URL : <https://eric.ed.gov/?id=ED535182>
5. Levine, A., Weingart, J. (1974). Reform of Undergraduate Education. San-Fransisco, Wash., London.
6. Shills E. (1997). The Calling of Education: The Academic Ethic and Other Essays on Higher Education / Ed. by S. Crosly. Chicago, London : The University of Chicago Press.
7. Gwyer Scuyler (ed.). (1999). Trends in Community College Curriculum. New Directions for Community Colleges. Jossey-Bass : San Francisco, CA. 108, XXVII.

© О. В. Дубовик, 2023.

Науково-методична стаття.

Надійшла до редакції 29.03.2023.

Прийнято до публікації 16.05.2023.